

Västerås stad
Stadsbyggnadsförvaltningen
Kristoffer Jasinski
72187 VÄSTERÅS
E-post: stadsbyggnadsforvaltningen@vasteras.se

Remissvar: Samråd Grönstrukturplan för Västerås tätort och serviceorter (daterad 16 september 2019)

Naturskyddsföreningen i Västerås har tagit del av samrådsunderlaget och lämnar nedanstående synpunkter. Föresättningsvis förkortas Naturskyddsföreningen i Västerås enbart som Naturskyddsföreningen.

Förslag till nytt namn och förhöjd status.

Naturskyddsföreningen vill inledningsvis att Grönstrukturplanen lyfts och ges samma betydelse som en fördjupad översiktsplan. På t.ex. sidan 11 betonas att grönområdena är viktiga ur sociala, ekologiska och ekosystemtjänst perspektiv. Den skall säkerställa gröna områden och en grön infrastruktur, gröna stråk, på rätt ställen och med rätt egenskaper och kvaliteter för människors rekreation likväl som för ekologiska funktioner. Vi föreslår därför status och namn Fördjupad Översiktsplan, Grönstrukturplan för Västerås tätort och serviceorter.

Vi vill inledningsvis också lyfta fram två rapporter om hälsotillstånd som vi menar har stor betydelse när det gäller att bedöma den gröna strukturens betydelse för att förbättra invånarnas framtida hälsa.

Gymnastik -och idrottshögskolan. GIH, Gymnastik- och idrottshögskolan publicerade 2018 en rapport om svenska folkets kondition. Den visar att 46 procent av svenskarna i yrkeslivet har hälsofarligt dålig kondition. Andelen har ökat dramatiskt sedan mitten av 90-talet. Studien baseras på data om mer än 350 000 svenskar i åldern 18 – 74 år. Personerna har genomgått en hälsoprofilundersökning som bl.a. innefattar en konditionstest på cykel. Resultatet visar att under tidsperioden 1995 – 2017, dvs på 20 år, har andelen vuxna svenskar med hälsofarligt dålig kondition ökat från 27 till 46 procent. Dålig kondition ökar risken för flertalet folksjukdomar så som hjärt-och kärlsjukdomar och typ 2-diabetes. Hur vill Västerås kommun bryta denna trend för sina invånare? Vilket resultat vill vi en studie om 10 eller 20 år visa? Att locka fler ut i skog och mark är viktigt både för fysisk och psykisk hälsa. Människan måste omfattas av begreppet ekologisk hållbarhet. Rent biologiskt är ju människan en del av naturen och ekosystemen.

WHO, Världshälsoorganisationen har gett ut en färsk rapport i november 2019 som visar att ungdomar rör sig alldeles för lite. Det är en stor studie som gjorts i 146 länder. Studien, som baseras på frågor till 1,6 miljoner skolungdomar mellan 11 och 17 år, visar att 80 procent rör sig för lite. WHO rekommenderar att ungdomar skall röra sig minst en timme om dagen. Rapportens författare menar att läget är allvarligt eftersom unga måste vara fysiskt aktiva, bland annat för att minska risken för till exempel hjärt- och kärlsjukdomar och viktuppgång.

Naturskyddsföreningen anser att t.ex. dessa två rapporter skall redovisas som en slags lägesrapport 2019 om vart folkhälsan är på väg. Detta är minst lika viktigt som att referera till t.ex. de svenska miljö kvalitetsmålen. Ett annat välbelagt faktum är att 80 % av all vardagsmotion äger rum, startar, inom 300 m från bostaden. Av detta kan man dra slutsatsen att för såväl ungdomar som för vuxna måste staden planeras med parker, grönområden och gröna stråk så att de lockar människor att ta sig dit. På s10 i Grönstrukturplanen står t.ex. att forskning visar på en tydlig koppling mellan folkhälsa och tillgång till rekreativa grönområden.

Därför anser Naturskyddsföreningen att för att underlätta barnen att bekanta sig med naturen och för invånarna generellt röra sig mer bör man tillförsäkra bevarandet av alla grönområden genom att ge dem en särskild stiftad status.

GRÖNOMRÅDENS VIKT och NYTTA

Grönområden är viktiga ur olika perspektiv: socialt (för rekreation, välmående och folkhälsa), ekologiskt (för biologisk mångfald) och ekosystemtjänstperspektiv (för att upprätthålla funktioner som gynnar människor). Arbetet med grönstruktur innebär i praktiken just skydd: ”bevarande, restaurering och återskapande av livsmiljöer” (s. 11).

Om syftet med att ta fram en ny grönstrukturplan är att ”säkerställa att dagens och framtidens invånare får tillgång till tätortsnära gröna och rekreativa miljöer med livskraftiga ekosystem” (s. 12) måste man inte bara skriva i planen att ”parker och grönområden ska säkerställas för att tillgodose västeråsarnas behov av rekreation och friluftsliv”, utan man måste skriva explicit att alla idag befintliga grönområden ska bevaras och utvecklas. Även den minsta närparken ska bevaras för all framtid. I samma takt som befolkningen i Västerås växer blir de existerande grönområden mer nödvändiga, det vill säga ännu viktigare.

På liknande sätt som det står i planen att man ska säkerställa vattendrag och Mälaren för rekreation, gestaltning och biologisk mångfald i staden, vill Naturskyddsföreningen se att denna utgångspunkt, att samtliga idag befintliga grönområden ska bevaras för all framtid, ska det stå tydligt formulerat. I planen står även att inget vattendrag ska kulverteras, att ”mindre vattendrag i tätorten ska bevaras och om möjligt återskapas” (s. 17) och det ska utredas ”möjligheten att öppna upp kulverterade vattendrag” (s. 28). Om man härifrån drar ett parallellt till grönområden måste man därför skriva inte bara att målen är att *säkerställa* grönområdena utan skriva, på motsvarande sätt, att man ska återskapa och förbättra grönområden för såväl människors rekreation som för ekologiska funktioner, som är ett av grönstrukturplanens huvudsyfte. På det sättet tillförsäkras man att dagens och framtidens invånare får tillgång till tätortsnära gröna och rekreativa miljöer. Detta står även bland de

övergripande strategierna i Översiktsplanen 2026: ”säkerställa tillgången till parker, naturområden och tätortsnära friluftsliv, ytor för lek och idrott samt ytor för odling” (s. 80).

Ännu en anledning att bevara alla befintliga grönområden är att förutom rekreation och biologisk mångfald förser grönområden oss med andra nyttor. ”En utvecklad grönstruktur kan bidra till att mildra effekterna av klimatförändringarna. Grönskan i staden bidrar till ett behagligt klimat. Den fungerar som luftrenare från stoft och avgaser, den dämpar vindar, höjer luftfuktigheten och utjämnar temperaturskillnader” (s. 7). Just därför är det viktigt i en växande stad att inte bygga på något grönområde och eventuellt konvertera vissa hårda ytor till nya parker där invånarna kan ströva i framtiden.

PLANENS ÖVERGRIPANDE MÅL

Bland planens övergripande mål läser man att parker och grönområden ska säkerställas för att tillgodose västeråsarnas behov av rekreation och friluftsliv (s. 15). Men när det handlar om att bemöta befolkningsökningen verkar som att grönområden kan övervägas och relativiseras. I framtiden, med en större befolkningsmängd, kommer de grönområden som finns idag att bli ännu mer nödvändiga. Därför måste man beakta riskerna med meningar som att i grönområden med lågt värde ”kan delvis annan markanvändning tillåtas om utpekade värden och kvalitéer kan behållas eller kompenseras” (s. 23). Detta öppnar en port för bygge och Naturskyddsföreningen ställer sig helt emot en sådan utveckling. Det finns mycket mark utanför stadens tätortgräns idag som kan användas för nybygge.

På presentationen av stadsdelsskogarna sägs att ”delar av dessa skogsmarker kommer att behöva avverkas för att ge plats till nya bostäder, skolor och verksamheter, men samtidigt kommer behovet av tillgång till stadsdelsskogar för rekreation att växa” (s. 54).

Naturskyddsföreningen motsätter sig definitivt tanken att avverka ens delar av dessa skogar just därför: de kommer att vara guld värda när befolkningstätheten ökar.

FÖRTÄTNING

Utifrån remissdokumentet får man inte en klar bild av förhållandet mellan förtätning av bebyggelsen och grönområden. Det stämmer ju att befolkningen kommer att öka och att det innebär nya utmaningar vad gäller invånarnas tillgång till grönområden. ”Parker och naturområden är viktiga i tätortsmiljön. Antalet västeråsare ökar, vilket innebär större exploateringsstryck på befintliga grönområden och att dessa områden kommer att behöva leverera fler nyttor till en alltmer anspråkskrävande och skiftande skara intressenter i framtiden” (s. 4). Just därför hävdade vi ovan att det blir nödvändigt att bevara även de minsta grönområdena. Naturskyddsföreningen anser att vi måste tillförsäkra Boverkets rekommendationer att invånarna ska ha ett grönområde inom 300 meter från sin bostad och att det ska finnas gott om antal kvadratmeter grönområde per invånare.

Men vi saknar i dokumentet en tydlig presentation av tänkta lösningar till problemet. Att antalet västeråsare ökar behöver inte nödvändigtvis innebära ett större exploateringsstryck på befintliga grönområden. Man bör bygga nytt utanför dagens bebyggda stad. Området Sättra, i Västerås nordvästra hörn, är ett utmärkt exempel på rätt tänk i frågan: nya bostäder belastar

inte dagens grönområden utan nya bostäder bör byggas i nya områden med nya egna grönområden.

Det står i planen (s. 10) att behoven av bostäder och verksamhetslokaler när staden växer ”kan ske genom ianspråktagande av mark i stadens utkanter, genom komplettering av befintlig bebyggelse eller omvandling av redan bebyggda områden”. Det stämmer nog att ”oavsett vilket alternativ som väljs får det konsekvenser för naturen”, men konsekvenserna måste man också se i relation till stadens invånare. Det lämpligaste är att bygga i stadens utkanter (som i fallet Sättra), men inte genom komplettering av befintlig bebyggelse eller omvandling av redan bebyggda områden. Dessa skulle belasta dagens befintliga grönområden negativt.

Det påstås i planen att genom att ”förtäta och komplettera bebyggelsen kan den orörda naturen sparas” (s. 10). Denna tanke kommer från ÖP 2026 som hävdar att ”en tätare stad ska byggas genom att komplettera och förnya inom den redan byggda staden” (s. 91). I ÖP 2026, med utgångspunkt i Visionen Västerås 2026, presenteras tanken om en förtätning med bostäder, arbetsplatser, grönytor, cykelvägar, skolor mm som ska göra Västerås hållbart (s. 91). Detta anser Naturskyddsföreningen är fel. Planens övergripande mål har sitt ursprung bland annat i ÖP 2026 och som översiktsplan är den inriktad på bygge. Det är fel att utveckla en grönstrukturplan med utgångspunkt i en annan plan som är inriktad på bygge. Därför finns inte längre i den aktuella grönstrukturplanen gröna korridorer eller gröna stråk som ska bevaras. Med sikte att avverka grönområden för bygge har man nu hittat argument för att presentera gröna korridorer som mindre viktiga för att bevara biologisk mångfald.

Det förs nu en diskussion kring grönområdets värden och samhällliga önskemål ”som sedan kommer att ligga till grund för framtida ställningstagande kring exempelvis förtätning av bebyggelsen” (s. 12). Men det måste framgå tydligt nu i grönstrukturplanen och inte senare.

SERVICEORTERNA (Grönstrukturplan s. 29ff)

Naturskyddsföreningen tar här Irsta delvis som exempel och hänvisar till FÖP Avfart Irsta för ytterligare fördjupning. Naturskyddsföreningen noterar att den skog som sparas norr om Asarnas väg fram till industriområdet i FÖP skall få en skötselplan som garanterar trakthyggesfri föryngring av skogridåerna. Av färgmarkeringen i kartan sidan 31 i Grönstrukturplanen framgår inte att skogsområdet är värdefullt. I FÖP Avfart Irsta står t.ex. på sidan 32:

Skogsområdet mellan föreslaget verksamhetsområdet och bostadsbebyggelsen i Irsta sparas som grönområde med funktion som både rekreationsområde och skyddsområde. De högsta rekreationsvärdena finns i skogen norr om Asarnas väg. Tillgängligheten till strövområdet föreslås förbättras genom att stigar rustas, stigsystemet skyltas och att tydliga ”entréer” in i skogen anläggs. Länkar i stigsystemet som försvinner till följd av föreslagen exploatering ska vid behov ersättas. Nya länkar som binder samman befintligt stigsystem med planerat verksamhetsområde kan också behöva anläggas. Föreslagna åtgärder i stigsystemet syftar till att förbättrar tillgängligheten till området för närboende. Genomförandet av fördjupningen av översiktsplanen resulterar i att ett antal nya arbetstillfällen i området. Den natur som sparas ska ses som en stor tillgång för

arbetstagare inom det planerade verksamhetsområdet likväl som för boende i Irsta och Lista. Rekreativmöjligheten ska vidmakthållas och om möjligt förbättras. En skötselplan behöver upprättas för att säkerställa skogens värde för rekreation och naturvård samt för att garantera trakthyggesfri föryngring av skogsridåerna.

Av färgsättningen i kartan på sidan 31 i Grönstrukturplanen framgår inte att skogen runt hela motionsspåret är värdefull. Vi konstaterar att samma gäller för övriga serviceorter. Naturskyddsföreningen menar att skogar och grönområden vid alla motionsspår borde värderas/ markeras som högt värde. Vi får inte bygga bort folkhälsan.

GRÖNSKAN SOM PEDAGOGISK RESURS (Grönstrukturplan s. 46)

Naturskyddsföreningen har ovan redovisat barn och ungdomar rör sig för lite. Vi önskar att en undersökning och redovisning som gjorts för förskolorna (sidan 47) också görs för skolan, låg-, mellan- och högstadiet. Vilka skolor har eller saknar gröna områden lämpliga för motion och för pedagogik direkt i sin närhet.

STADSDELSSKOGAR (Grönstrukturplan s. 54)

Sista stycket före kartan står det ”stadsdelsskogarna måste skötas aktivt och varsamt med hänsyn till naturvärden och hur skogen används av allmänheten”. Idag saknar stadsdelsskogarna skötselplaner och lyder under skogsvårdslagen. Naturskyddsföreningen vill här trycka på vikten av skötselplaner upprättas för att säkerställa skogarnas värde för rekreation, biologisk mångfald och naturvård samt för att garantera trakthyggesfri föryngring av skogarna. Det är av stor betydelse att skogarna har varierande ålder på träden och det finns buskage och låga unga träd där fåglar kan häcka och gömma sig. Flertalet av fåglar som koltrast, bofink, lövsångare med fl. häckar på marken eller i marknära vegetation.

Bjurhovdaskogen (sidan 56)

Naturskyddsföreningen vill markera att Bjurhovdaskogen ända fram till Badelundavägen fick förhöjt status som värdefull stadsdelsskog i samband med att norra delen av Finnslättområdet detaljplanerades som industrimark (Northvolt). Skogen bör markeras minimum med medelhögt värde. Med tanke på utvecklingsplanerna för Finnslättområdet som högteknologiskt industri- och forskningsområde blir hela Bjurhovdaskogen viktig även för att locka personal till industrierna.

LAGSTIFTNING, MILJÖMÅL OCH ÖVRIGA VÄGLEDANDE DOKUMENT

Lagtexter (Grönstrukturplanen s. 85ff):

Naturskyddsföreningen saknar referens till PBL mark och friyta för skolor och förskolor. Från Boverkets hemsida står bl.a.

Vid bedömningen av om friytan är tillräckligt stor bör hänsyn tas till både storleken på friytan per barn och till den totala storleken på friytan. Ett rimligt mått på friyta kan vara 40 m² per barn i förskolan och 30 m² per barn i grundskolan. Forskning visar att den totala storleken på friytan helst bör överstiga 3000 m². På en gård som är mindre, oavsett antal barn, kan en barngrupp få svårt att utveckla lek och socialt samspel på ett sätt som tillgodoser deras behov (Mårtensson, Boldemann, o.a. 2009). Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande

slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. [Läs mer i Boverkets allmänna råd FRI - BFS 2015:1](#). I bedömningen av storlek och kvalitéer kan även ingå tillgång på och tillgänglighet till närliggande lekområden, parker och grönområden, bollplaner, idrottsplaner, bad och naturområden för orientering, skidåkning och exkursioner.

Med hänvisning till WHO:s undersökning, publicerad november 2019, där det framgår att 80 % av barn och ungdomar i åldern 11 till 17 år rör sig för lite, så anser vi att reducering av friyta endast skall ske om kompensationsytorna ligger så nära att barnen kan utnyttja dem effektivt under sina raster. Noteras skall att Sverige inte avviker från medelvärdet på 80%.

Miljömål (Grönstrukturplanen s 87):

Agenda 2030:

Naturskyddsföreningen menar att Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen är så viktiga att kommunicera och hänvisa till att en bild med alla 17 målen skal redovisas i planen samt att målen också redovisas i punktform, speciellt om texten i målrutorna är vit. Bra bild finns på sidan 4 i Västerås stads ”Program för ekologisk hållbarhet” 2019-03-20.

Mål nr 3, Hälsa och välbefinnande, anser vi skall ingå i målen som direkt berör Grönstrukturplanen. Det är ett av de genomgående teman i planen. Vid sökning på några anslutande ord får vi antal träffar enligt: hälsa 24, rekreation 47, social (a) 23, folkhälsa 15, välbefinnande 14.

Vi noterar också att för ekosystem och biologisk mångfald får antal träffar enligt: biologisk(a) 52, ekosystemtjänster 38, ekologisk(a) 18.

De nationella miljö kvalitetsmålen (Grönstrukturplanen sid 89):

Naturskyddsföreningen kan hålla med om att de specificerade målen med anknytning till Grönstrukturplanen är rätt. Men vi saknar text om att av de 7 utpekade målen nås inget på nationell nivå till år 2020 och för Västmanland nås bara Frisk luft år 2020. På 20 år når man ett mål i Västmanland!

Naturskyddsföreningen anser att det är viktigt att redovisa status för t.ex. hälsotillstånd och de nationella miljö målen för att visa betydelsen av att bevara och utveckla den gröna strukturen i staden. Det visar också betydelsen av Grönstrukturplanen som ett styrande instrument och inte enbart som ett underlag till Översiktsplanen 2026 för Västerås. Naturskyddsföreningen anser att dokumentet skall benämnas Fördjupad Översikts Plan Grönstruktur.

Naturskyddsföreningen i Västerås

Med vänlig hälsning

Bengt Jönsson, (ordf.)

070-2904020

Bengt.eb.jonsson@gmail.com

Remiss Grönstrukturplan nov2019_s1BJ